

RANTA-TAMPELLAN MAISEMA- JA KAUPUNKIKUVALLINEN SELVITYS

9.2.2011
Juha Jaakola

SISÄLLYS

1. Alue	3
2. Historia	3
3. Nykytila, alueen osat, elementit ja näkymät	3
4. Sijainti ja asema kaupunkikuvassa ja maisemassa nykyisin	5
5. Asemakaavan mukainen maisema- ja kaupunkikuva	7
6. Mahdollisuudet ja rajoitukset, säilytettävät arvot ja häiriötekijät	13
7. Muut selvitykset ja lähteet	13

1. ALUE

Ranta-Tampellana tunnettu alue rajautuu Näsijärveen, koskenniskaan, rautatiehen ja Armonkallion viereiseen Soukkapuistoon.

2. HISTORIA

Vuonna 1861 perustettu Tampereen Pellava- ja Rauta-Teollisuus Osake-Yhtiö sai haltuunsa maa-alueet kosken itärannalta Näsijärveen saakka. 1890-luvulla rakennettu Tampere–Pori -rautatie linjattiin teollisuusalueen pohjoisreunalle niin, että se kiersi nykyisin Herrainmäeksi kutsutun mäen, mutta oikaistiin louhimalla mäen pohjoisrinteen läpi. Sittemmin Tampellaksi nimetty teollisuuslaitos käytti rautatien pohjoispuolelle jäänyttä maa-aluetta varastointiin. Kallioisten niemien välisiin lahtiin kaadettiin uusien teollisuusrakennusten paikoilta louhittu kallioaines ja voimalaitoksen polttojätteeksi syntynyttä tuhkaa. Kalliorannoille pystytettiin vedenpuhdistamo, hydraulinen laboratorio, lentomoottorien koelaitos ja varastohalleja.

Tehtaan rakennusmestari Gustaf Asp muutti 1880-luvulla kapealle kallioniemelle pystytettyyn puutaloon, ja niemi sai hänen mukaansa nimen Aspinniemi. Talossa asui hänen kuolemansa jälkeen tehtaan rakennusmestareita ja konemestareita, kunnes talo purettiin erittäin huonokuntoisena 1990-luvulla.

Tampereen liikenneverkon itä-länsisuuntaisen rungon on muodostanut 1970-luvulta lähtien Näsijärven rannan tuntumaan rakennettu rantaväylä, joka on länsiosalla nimeltään Paasikiventie ja itäosalla Kekkosen tie. Se linjattiin Tampellan kohdalla rautatien pohjoispuolelle niin, että koskenniskalla sen alle jäi pieniä kallioluotoja ja idempänä se kiersi Armonkallion asuinalueen takaa. Välialueet täytettiin, ja näin menetettiin Armonkallion edustalla ollut luonnonkaunis uimaranta ja venesatama.

3. NYKYTILA, ALUEEN OSAT, ELEMENTIT JA NÄKYMÄT

Ranta-Tampellan nykytila

Alue on valtaosaltaan Näsijärven täyttöä, joten se on lähes tasainen, noin kaksi metriä Näsijärven pinnan (+95,20) yläpuolella. Korkeampia kohtia ovat entinen Herrainmäen pohjoisrinne, Soukkalahden ja Varkaanlahden välisen alkuperäisen Aspinniemen sivuilta louhittu korkeampi jäännös sekä Kekkosen tien Näsinsilloille nouseva pengerretty tienpohja. Etelärajana oleva rautatie on myös pengerretty noin 4-5 m korkealle penkereelle ja louhittu Herrainmäen kohdalla kallioon.

Näsijärveen laskeva rantavyöhyke on koko mitaltaan pengerretty kiviheitokepintaiseksi noin 1:1,5–2 kaltevuudessa. Koskenniskalla pengerrys päättyy alkuperäiseen Myllysaaren viereisen kallioluodon silokalliorantaan.

Alueella on enää kuusi rakennusta, joista neljä on tiilipintaisia ja kaksi peltipintaisia. Ne ovat kahtena ryhmänä, toinen koskenniskan lähellä ja toinen Soukkapuiston puoleisessa päässä. Maisemallisesti merkittävin on hydraulisen laboratorion kolmikerkoinen tiilirakennus, koska se näkyy rautatien takaa Verstaankadun päätteenä. Ra-

kennuksen kattolista on tasolla noin +109,70. Idempänä oleva tiilipintainen vedenpuhdistamo on noin kolme metriä matalampi.

Puusto on istutettua Soukkapuistoa lukuun ottamatta lähinnä reunapuustoa rannoilla ja katujen varsilla. Alkuperäisillä kallioilla on jonkin verran pientä puustoa.

Aluetta on käytetty Kanta-Tampellan rakentamisen aikoihin maa- ja kiviainesmassojen varastointiin. Nykyisin se on lähinnä pysäköintialueena ja joutomaana. Kosken niskan poukamassa on aluepelastuslaitoksen pelastusvene. Rantoja käytetään ulkoiluun, kalastukseen ja lintujen muuton seurantaan.

Alueen osat ja elementit

Rautatiealue on Ranta-Tampellan eteläisin osa-alue. Sille on rakennettu kolme raitetta, joista kahta käytetään nykyisin kaukoliikenteen tarpeisiin. Eteläreunalle on pystytetty meluaita Kanta-Tampellan asutuksen suojaksi. Aita on pääosin umpinainen, mutta alikulkukäytävien ja 12-kerroksisen asuinrakennuksen kohdalla siinä on läpinäkyviä pleksilasiosuuksia. Rautatien korkeusasema on itäpäässä +101 ja länsipäässä +102. Koskenniskan yli johtaa kaksi ristikkorakenteista ratasiltaa.

Radan ja rantaväylän välialue esplanadiin asti on pääosin pysäköinti- ja läjityskäytössä. Pääosa siitä on tasolla +97, mutta koskenniskan lähellä maanpinta laskee tasolle +96. Herrainmäen pohjoisrinteen ylin osa on +108 ja Aspinniemenkallion +104. Rakennukset sijaitsevat tällä vyöhykkeellä.

Sen itäpuolella on Soukkapuisto, jonka taso nousee länsipään +97:stä itäpään +102:een. Soukanlahdenkatu on 2–4 m sitä ylempänä. Puistoon on tehty leikkikenttä ja pieni lampi. Ympäröivien katujen varsille on istutettu lehtipuustoa.

Rantaväylä / Kekkosen tie on nelikaistainen pääkatu, jonka pohjoispuolella kulkee erotettuna jalankulku- ja polkupyörätie. Se on matalimmillaan esplanadin risteyksessä +98, mutta nousee Näsinsilloille +103:een ja itäreunalle +101:een. Keskikaistalle sekä ajoratojen ja ulkoilureitin väliin on istutettu lehtipuurivit.

Rantaväylän pohjoispuolella on osin kallioluotoihin tukeutuva tasainen täyttöalue, joka on syntynyt rantaväylän tekemisen aikaan. Sitä on harhaanjohtavasti myös kutsuttu Aspinniemeksi tai Myllysaareksi. Soukkapuiston kohdalle on täytetty 1990-luvulla aallonmurtaja Naistenlahden venesataman rajaksi.

Nykyiset Armonkallio ja Kanta-Tampella

Armonkallion asuinalue on Ranta-Tampellan itäpuolella. Satakunta vuotta sitten syntyneen uuden asuinalueen puutalot on korvattu lähes kokonaan kerrostaloilla, mutta alkuperäinen viuhkamainen muoto on korttelirakenteessa säilynyt. Kerrostaloalueena se on tiivis ja siksi intiimi, muistuttaen eteläeurooppalaisia pikkukaupunkeja. Luoteeseen, Näsijärvelle päin Armonkallio muodostaa lähes tasakorkeiden noppamaisten kerrostalojen reunavyöhykkeen, joka kaartuu tiukasti Soukanlahdenkatua mukaillen. Armonkallio on ehdottomasti yksi Tampereen yhtenäisimmistä ja komeimmista kaupunkimuodoista, vaikka rakennukset ovat hyvin eri-ikäisiä.

Armonkallion luoteisreunan kerrostalot ovat 5–6 -kerroksisia. Tontit ovat katua ylemmänä, joten kattolistat ovat tasolla +124,5 - +122,0. Ihanakadun ja Haarakadun talojen päädyt ovat Ranta-Tampellan suuntaan, mutta muissa pääjulkisivut ovat Soukanlahdenkadun ja Soukkapuiston suuntaan.

Kanta-Tampellassa on kolme erilaista osaa. Vanhinta osaa ovat punatiiliset teollisuusrakennukset kosken varrella ja Herrainmäen juurella sekä Herrainmäen vanhat huvilat. Lapintien varressa Massunmäen rinteessä on kolmen pitkän lamellitalon ryhmä, joka on rakentunut 1970–1980-luvuilla. Uutta Kanta-Tampellaa edustavat Verstaankadun ja Tampellan esplanadin varsille nousseet asuinkerrostalot 1990-luvulta lähtien.

Verstaankadun varrella kahdeksankerroksisten asuinrakennusten kattolistat ovat tasolla +125,0. Kun kaksi ylintä kerrosta ovat ”sisäänvedettyjä”; katulinjaan jäävän kuudennen kerroksen kattolista on tasolla +119,0. Tampellan esplanadin puolella ylin, sisäänvedetty 8. kerroksen kattolista on tasolla +126,0, ja katulinjassa olevan kuudennen kerroksen kattolista +120,0. Tällä hetkellä korkeimman, 12-kerroksisen asuinrakennuksen kattolista on noin +138,0.

Herrainmäellä olevien puuhuviloiden rakennuspaikat ovat tasossa +112 - +113, joten huviloiden räystäät ovat suunnilleen tasossa +118 - +121.

Näkymät

Näsijärvi on tavoiteltu ja arvostettu näkymä asunnoista. Järvenselkä näkyy lähes kaikista Armonkallion luoteisreunan asunnoista ja lieenee ollut auttamassa siihen pettymykseen, jonka pääkadun tulo alueen viereen aiheutti. Kanta-Tampellan Herrainmäeltä järvinäkymät ovat myös hyvät. Tampellan esplanadin pohjoispäästä järvenselkää voi ihailla niistä asunnoista, jotka ovat rautatien meluseinän yläpuolella. Verstaankadun pohjoispäässä ylimmät kerrokset näkevät Herrainmäen ja ratavallin meluseinän yli Näsijärvelle, mutta osassa asunnoista näkymään tulee koskenniska.

Kaduilla kulkijoille mielenkiintoisia kaukonäkymiä on harvoin tarjolla. Rantaväylän käyttäjille Näsijärvi näkyy parhaiten Näsinsilloilta. Armonkallion reunaa kiertävän Soukanlahdenkadun varteen on istutettu puustoa, joka yhdessä Soukkapuiston puuston kanssa estää melko tehokkaasti järvinäkymät, mutta tuo tilalle vehreytensä. Tampellan esplanadin kaukonäkymä päättyy ratavalliin. Verstaankadun päässä näkymää hallitsee ratavallin yli nouseva hydraulinen laboratorio. Koskenniska näkyy sivukatujen päätteinä.

4. SIJAINTI JA ASEMA KAUPUNKIKUVASSA JA MAISEMASSA NYKYISIN

Keskustan pohjoinen reunavyöhyke

Paasikiventie–Kekkosentie -linjan eteläreuna on tärkeä kaupunkikuvan muodostaja pohjoisen suunnasta. Reunavyöhyke alkaa idässä Armonkallion jäntevällä tornirivistöllä, jonka rakennukset ovat yhteneväisiä myös korkeuksiltaan. Ranta-Tampellan kohdalla reuna on harvojen, tilapäisen oloisten varastorakennusten varassa.

Koskenniskaa hallitsi aikoinaan pursiseuran paviljonki omalla luodollaan. Nyt paviljonki on jäänyt siltojen väliin niin, ettei se juurikaan näy Näsinsiltojen tasalle.

Runsaspuustoisien Näsikallion kohdalla rautatie on omalla tasanteellaan louhitussa rinteessä. Reunavyöhykkeen kaupunkikuvassa louhitut rinteet päättyvät vehreään kalliomäkeen, joka on korkeimmillaan kuutisentoista metriä vieressä kulkevaa Paasikiventietä ylempänä.

Näsikallion länsipuolella alkaa uudelleen rakennetun Amurin kaupunginosan tornirivistö. VI–XII -kerroksiset tornit näkyvät rautatiepenkan takaa valkoisena nauhana, joka on huomattavasti harvempi kuin Armonkalliolla. Ne muodostavat kuitenkin tielinjän suunnassa vastapainon Armonkalliolle. Amurin henki on erilainen mutta vaikutus on sama. Keskustan pohjoisen kaupunkikuvallisen seinämän ääripäänt antavat mitalliset lähtökohdat kaupunkikuvan täydentämiselle.

Keskusta Näsijärveltä

Näsijärven eteläinen rantavyöhyke muodostaa Tampereen keskustan pohjoisen reunan, järveltä kaupunkia lähestyttäessä Tampereen julkisivun. Sille on leimallinen Pyynikinharjun jatkeena oleva kallioisten mäkien ketju: Särkänniemen jälkeen näkyvät Näsikallio, Herrainmäki ja Armonkallio, kaikki yhtä korkeina. Rakennettu kaupunkinousee esiin niiden välisissä painanteissa, ja kaikkein näkyvin, Näsinneula, on eturivissä vastaanottamassa järveltä tulijaa.

Pyynikinharju, joka nousee 160 metrin korkeuteen, hallitsee maisemakuvaä etäältä katsottaessa. Kun harju päättyy taustalla, Särkänniemen metsäinen profiili peittää Amurin tornirivistöä. Näsikallion mäki tulee samalla tavalla ydinkeskustan rakennusten eteen, ja vain korkeimmat tehtaanpiiput, kirkontornit ja muutamat tornitalot nousevat silhuetissa esiin.

Ranta-Tampellan kohdalla vihreä reuna loppuu, kun Aspinniemi pullistuu järveen päin. Nykyisessä tilanteessa maisemakuvaan kohoavat Herrainmäen molemmilla puolilla asuinkerrostalot ja Tampellan savupiippu. Ennen kuin Lapinniemi työntyy näkymään, Armonkallion tornirivistö päättää keskustan silhuetin.

Ranta-Tampella lännestä, etelästä ja idästä

Kun Ranta-Tampellan aluetta katsotaan muista suunnista, nykyiset taustat ovat hallitsevassa asemassa.

Näsikallion suunnasta näkymän etualalla ovat rautatiesillat ja Näsinsillat. Koskenniskan lähelle rakennetut punatiiliset verstaas ja hydraulinen laboratorio nousevat lähimpänä muita rakennuksia paremmin esille. Alue vaikuttaa tyhjältä. Taustaa hallitsevat Lapinniemen punatiilinen tehdas ja uudet asuinkerrostalot sekä Naistenlahden suuri voimala.

Kanta-Tampellasta päin alueen tyhjyys korostuu. Katutasolta hydraulisen laboratorion tiilirakennus näkyy rautatiepenkan takaa. Herrainmäeltä katsoen mäen pohjoisrinteen jäännös sekä Näsijärven selkä ovat näkymää hallitsevat elementit.

Armonkalliolta katsojien etualalla on vehreä Soukkapuisto, jonka takaa näkyy alkupe-
räisen Aspinniemen kallionyppylän ympärillä oleva rakennusryhmä. Taustaa koristaa
Näsinneula.

5. ASEMAKAAVAN MUKAINEN MAISEMA- JA KAUPUNKIKUVA

Keskustan pohjoinen reunavyöhyke

Ranta-Tampella tulee asemakaavan mukaan muodostamaan yhdessä Armonkallion
kanssa vahvan identiteetin omaavan julkisivun Näsijärvelle. Järven rantaan ja Tam-
merkoskeen liittyvän kanavan ympärille tiivistyy keskustamainen, urbaani kaupunki-
rakenne, joka avautuu näkymävyöhykkeiden ja julkisten tilasarjojen välityksellä Näsi-
järvelle.

Ranta-alueet ovat osa laajempaa rantareittiä, joka liittyy idässä Lapinniemen ja Kau-
pin alueisiin ja lännessä Mustanlahden, Pispalanharjun ja Tammerkosken ranta-
alueisiin. Ranta-alueet muodostavat tärkeän julkisen tilasarjan paitsi Ranta-
Tampellan asukkaille myös muille tamperelaisille. Rantapromenadin ja ulkoilureitin
yhdistelmä laajentuu korttelien väleissä vehreiksi ja vaihteleviksi puistoalueiksi, jotka
elävöittävät rantamaisemaa ja tarjoavat tuulelta suojaisia oleskelualueita.

Rakennukset voidaan rakentaa kortteleiden pohjoisrajaan kiinni, jolloin ulkoilureitin ja
kortteleiden väliin jää päällystettävä väli- ja suoja-alue mahdollisten ovien varalta. Jos
kortteleiden jalustakerrokseen sijoittuu esim. kahvilatoimintaa, välialue voi toimia ke-
säisin ulkoterassina.

Rautatiehen rajoittuva Ranta-Tampella on rannan korkeampi tausta. Se osoittaa vah-
vasti Armonkallion ja Näsikallion välisen Herrainmäen aseman kaupunkikuvassa.
Sen kaupunkirakenne on kuitenkin näkymiä salliva ja Kanta-Tampellan näkymien
kannalta läpinäkyvä.

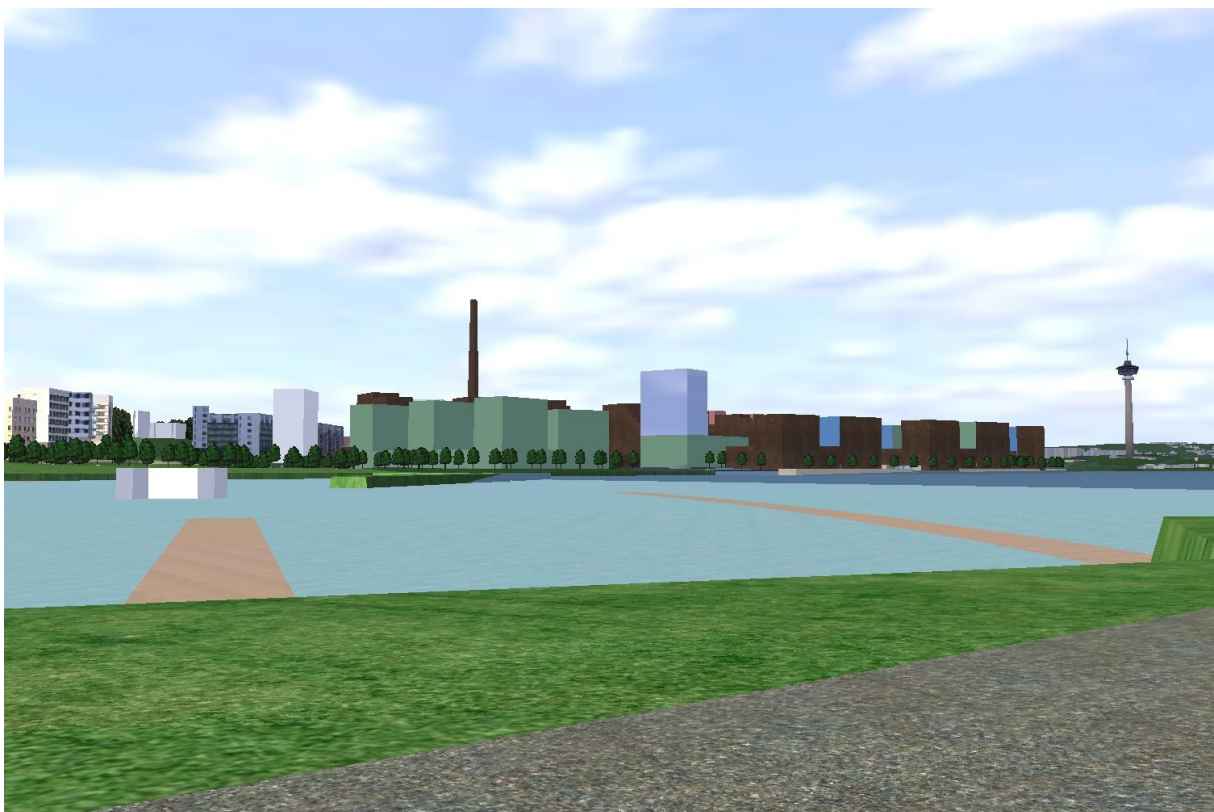
Keskusta Näsijärveltä

Näsijärven lähinäkymissä Ranta-Tampella luo kaupungin keskustalle urbaanin reu-
nan, jonka punatiilijulkisivut toistavat koskenvarren tehtaiden materiaalitunnelmaa.
Pienimuotoisempi massoittelu ja kortteleiden sisäosien kirkkaammat värit kertovat
kuitenkin, että alue ei ole enää teollisuuden aluetta. Mitä idemmäksi mennään, sen
vähäisemmiksi jäävät muistumat tehtaista. Massoittelu ja julkisivujen vaaleus saa
lähtökohdan Armonkallion reunasta.

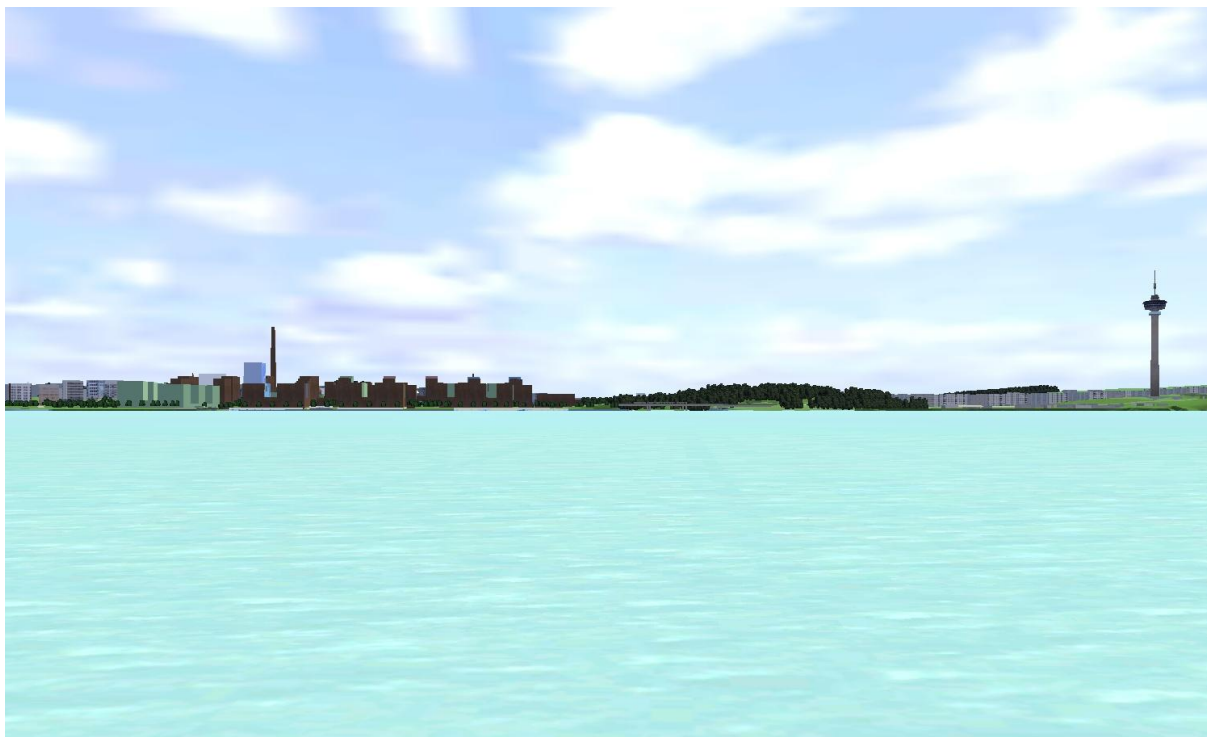
1. Rantanäkymä.

Lapinniemen suunnasta alueen itäreuna ja kanavanmutka torni korostuvat. Niiden vaaleus yhdistää Ranta-Tampellan takana näkyvään Kanta-Tampellan reunaan ja Armonkallioon. Etualalle tulevat viheralueet ja satama pehmentävät näkymää.

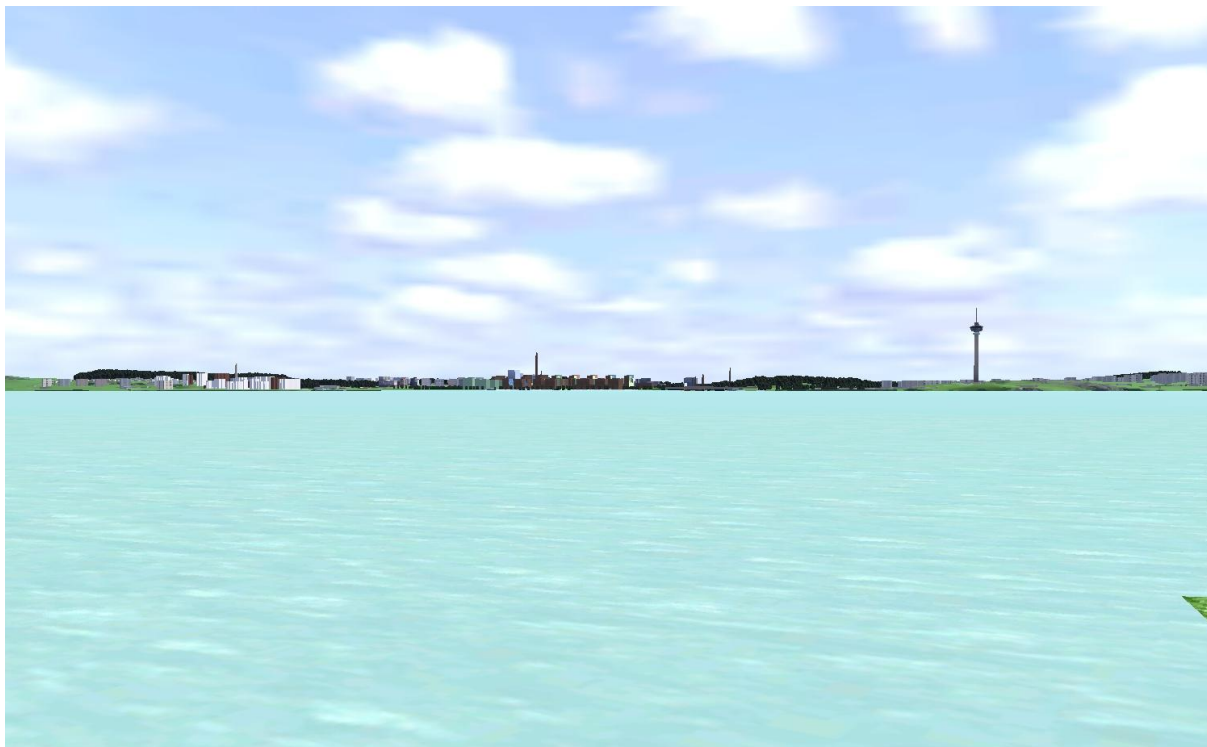
2. Näkymä Lapinniemestä.

Siilinkarin kohdalta maisemakuvaan tulee mukaan pitkälle työntyvä Lapinniemen alue lähes valkoisine rakennuksineen. Sen länsipuolella Tampellan piipun ympärille muodostuva punatiilireunus kertoo perinteisen Tampellan sijainnin.

3. Näkymä Siilinkarilta.

Kauempaa Näsin selältä katsottuna Lapinniemi tulee näkyvästi Ranta-Tampellan vierele. Reuharinniemen suunnasta maisemakuva hallitsevat vehreä Näsikallio, Tampellan piippu ja sen edessä olevat punatiilimassat sekä Lapinniemen valkoisuus.

4. Näkymä Reuharinniemenestä.

Ranta-Tampella lännestä, etelästä ja idästä

Näsikallion suunnasta radanvarren rakennusten kaartuva rivi on hallitsevassa asemassa. Koskenniskan säilytettävien rakennusten kortteli jää rautatien ja sen siltojen katveeseen. Kanavan pohjoispuoliset korttelit tekevät Ranta-Tampellan punatiilireunan järven rantaan.

5. Näkymä Näsinkalliolta.

6. Säilytettävät rakennukset.

Näsinneula on kanavan linjalla, ja siksi näkymä sieltä on erikoinen. Kanava suuntautuu kohti katsojaa. Keskellä olevat pistetalot päättyvät tornitaloon. Radanvarren talorivin edessä on koskenniskan säilytettävien rakennusten kortteli hyvin esillä. Ranta-Tampellankadun pohjoispuoliset rakennusmassat tekevät vapaamuotoisemman korttelin rannan puolelle.

7. Näkymä Näsinneulasta.

Herrainmäen suunnasta radanvarren talorivi muodostuu korkeammista massoista, joiden välistä näkyvät lähempänä rantaa olevat korttelit, kanava ja Näsijärvi. Samanlainen kaupunkikuva on myös Herrainmäen itäpuolelta. Tampellan esplanadi 9:n kohdalla Ranta-Tampellan läpi muodostuu kolme näkymäsektoria Näsijärven suuntaan.

8. Näkymä Herrainmäeltä.

9. Näkymä Tampellan esplanadi 9:n suunnasta.

Armonkalliolta päin katsottaessa Soukkapuiston yli näkyy viheralueen laajennus aallonmurtajan tyvessä. Soukkapuiston eteläosan päiväkotit ja koonta-asema istuvat viherkattoisina vihreään maisemakuvaan. Ranta-Tampellan itäiset korttelit tekevät selvän rakennetun reunan uudelle alueelle.

6. MAHDOLLISUUDET JA RAJOITUKSET, SÄILYTETTÄVÄT ARVOT JA HÄIRIÖTEKIJÄT

Ranta-Tampellan rakentaminen luo aivan uutta kaupunkikuvaa nykyisen varastoalueen, joutomaan ja vilkkaan liikenneympäristön tilalle. Pelkästään se, että ranta-alueita voi käyttää virkistykseen tarvitsematta samalla olla liikennemelussa ja huonolaatuisessa ilmassa, on keskustan asukkaille suuri parannus nykytilaan. Maisemakuvan koheneminen nostaa keskustan ja koko Tampereen imagoa. Lapinniemen asukkaiden taholta parempi maisemakuva on todettu asuntojen arvoonkin vaikuttavaksi tekijäksi.

Rantaväylä ylittää koskenniskan Näsin siltojen kautta. Silloja on rakennettu korkealle, joten ne näkyvät maisemassa kauas. Vaikka valtatie 12 liikenne silloilta loppuukin, ainakin toista niistä käytetään tulevaisuudessa vielä Ranta-Tampellan liikenneverkon osana. Siltoja / siltaa ei voida rakentaa alemmaksi kustannusten vuoksi. Sillojen jatke (Paasikivenkatu) on myös korkealla ja aiheuttaa kanavan pohjoisrannalle jyrkän luisukan ja tukimuurin.

Koskenniskan tiilirakennukset ovat jo nyt kaupunkikuvassa näkyvät. Mikäli matalampi yksikerroksinen rakennus on pilaantunut haitta-aineista niin pahoin, että sen kunnostaminen käy ylivoimaiseksi, se on korvattavissa uudisrakennuksella, joka on vanhan rakennuksen kaltainen. Rakennus on lähellä koskenniskaa ja siten näkyvä.

7. MUUT SELVITYKSET JA LÄHTEET

Alueen maisema- ja kaupunkikuvallisia seikkoja on käsitelty keväällä 2010 valmistuneessa selvityksessä ”Tampereen Rantaväylä (valtatie 12) välillä Santalahti-Naistenlahti, Ympäristövaikutusten arviointimenettely, Ympäristövaikutusten arviointiselostus”, tekijät Sito Oy ja Sito Tampere Oy.

Alueen rakennuskanta on kuvattu 30.9.2009 päivätyssä selvityksessä ”Rakennusinventointi, Ranta-Tampella IX-136, Rakennukset numerot 135, 136, H12, H13, H19, M10”, tekijä Iina Laakkonen, Tampereen Infra, Suunnittelupalvelut.

Kuvalähteet

Kansi ja kuva 1: Arkkitehtuuritoimisto B&M Oy, kuvankäsittely: Anna Hyypä, Tampereen kaupunki, Kaupunkiympäristön kehittäminen.

Kuvat 2–5, 7: Ramboll Finland Oy:n virtuaalimalli

Kuvat 6, 8–9: Ramboll Finland Oy:n virtuaalimalli, kuvankäsittely: Anna Hyypä, Tampereen kaupunki, Kaupunkiympäristön kehittäminen.

9.2.2010 Juha Jaakola